

որ կը փախչէին որպէս անշէջ փարոսներ
Հայ Եկեղեցւոյ փառաւոր երկնակամարին
վրայ՝ լուսաւորելու Ձեր կաթողիկոսական
կեանքի ուղին: Կը մաղթենք որ ան եր-
կարութեամբ մըցի ու զերպանցէ Ձեր
փառահեղ նախորդները: Կը մաղթենք որ
ան խոսանէ, համադրէ անոնց ամէնուն
առաքինութիւնները, նուաճումները, ու
փառքը: Դուք առաջին շողջողուն օղակն
էք նոր համաստեղութեան մը: Առաջին
գլխաւոր ռահիւրայ աստղը եղաւ Ս. Գրի-
գոր Լուսաւորիչ, նորագոյն համաստե-
ղութեան ստեղծումը Ձեզի վերապահուած
է՞ արդեօք: Անոնք Հոռոմի զերպանց
Աթոռէն ընդունեցան ներքող եւ խրախու-
սիչ կոնդակներ կամ միթր, կաթողիկո-
սական քօղ, կամ պալիում, իսկ Դուք
Տիեզերական Եկեղեցւոյ Ծերակոյտին ծի-
րանին: Առաջին եւ աննախընթաց դէպքը,
հմայիչ խառնուրդը Հոռոմէական Եկեղեց-
ւոյ վառ ծիրանին հայ կաթողիկոսական
խորին հետ: Ինչ որ դեռ ձգտում մ'էր
Ձեր պանծալի նախորդներու օրերուն, Ս.
Սեղբեստրոսի եւ Ս. Լուսաւորիչի դարուն,
Պրոս ԺԲ.ի եւ Ձեր մէջ դարձաւ իրա-
կանութիւն մը՝ այն օր որ անդամ եղաք
Տիեզերական Եկեղեցւոյ Գերագոյն Խոր-
հուրդին: Այլ եւս իրողութիւն մըն է
«Կեցո՛ւ... զոր ի Հոռոմայ գահիցն վերա-
պատուեցեր» Հայ Եկեղեցւոյ շարականին
ձգտումը, մինչ կը լսէինք երկու օր ա-
ռաջ, անմոռաց ունկնդրութեան պահուն,
Սրբազանին բերնէն թէ Ձեր հոյակապ ար-
ժանիքները վարձատրելու ուղելով զՁեզ
կարդինայ ստեղծած է:

Ձեր անուանակից այդ փառապանծ
նախնիք ապրեցան եւ գործեցին բազմա-

զան ղեկարարութիւններու մէջ: Ձեր կո-
խելիք ուղին նուազ առաւար չէ: Ապա-
ռաժներ կրօնական անխորականութեան,
մինչեւ անաստուածութիւն, մոլաբ. դրու-
թիւններ կանգնած են Ձեր դէմը: Ձեզ
կանխող այդ առաքինիները պիտի ըլլան
լուսաւորները, որ բեւեռային աստղի պէս
պիտի առաջնորդեն Ձեզի՝ զիշերային
մութին, մրրկածուի ալիքներու վրայէն:
Կը մաղթենք Ձեզի, Վսեմափայլ Տէր, սըր-
տազին՝ որ լոյսի հեղեղներ ցաթեն Ձեր
վրայ այդ Հայրապետները, եւ ձեռակեր-
տեն Ձեր ձեռքերով ինչ որ քայքայուած
ու ցրուած է այսօր անոնց զարդարած
Հայ Տաճարէն: Այն աստուածային արա-
րողութիւնը որ Սիքստեան մատրան մէջ
կատարուեցաւ 12 մարտին հռչակելի օրը,
ուր Բրիտանոսի Փոխանորդին շուրջը հա-
ւաքուած Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ իշխաննե-
րը, ջահերու եւ ամպածրար խուկի ծը-
ւէններուն մէջ, առանց ցեղի ու լեզուի
խորականութեան, հայաբարբառ Սարկա-
ւագին հետ երգեցին միեւնոյն Հանգանա-
կը, «Հաւատաւք ի մի Աստուած... եւ ի
մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստու-
ծոյ, ծնեալ յԱստուծոյ... Հաւատաւք եւ ի
մի Սուրբ Հոգին... Հաւատաւք եւ ի մի
միայն ընդհանրական եւ առաքելական Ս.
Եկեղեցի...» Այս ծիսակատարութիւնը,
այսքան չքեղութեամբ կատարուած, ըլլայ
խորհրդանշը եւ մարդարէական գուշա-
կութիւնը մերձաւոր իրականութեան մը
համօրէն հայասերունդ ժողովուրդի հա-
մախմրումին միեւնոյն Ձոհին շուրջը, մի
եւ նոյն ուղղափառ համերգը ոգելու յա-
ւերժապէս:

Հ. Կ. Ա.

ՄԻՔՍԵԱՆ ՄԱՏՈՒՈՐ

Մեր ընթերցողներու արգար հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար
ստորեւ կու տանք ամփոփ նկարագիրը ու կարեւոր տեղեկութիւններ
Սիքստեան Մատրան, ուր առաջին անգամ ներկայացաւ Հայ Եկեղե-
ցին իր Հայրապետներու խորհրդական ժէսով:

Սիքստեան մատուռը 1400-ի նկարչական
մեծագոյն հրաշակերտներէն մէկն է: Մեծ
չէ ան. իրական մատուռ մըն է (40 մեդը-
երկայն ու 13 լայն), ազուցուած վատի-
կանի շէնքին. անունը առած է Սիքստոս
Դ պապէն, որ հրամայած էր 1473ին Պաշ-
չիոյ Փինթելլի ճարտարապետին անոր կա-
ռուցումը:

Պղնձէ հոյակապ դուռ մը կը բանայ
անոր մուտքը. շքեղ վանդակապատ մը
կը բաժնէ դասը ատենանէն. բոլոր որ-
մերը գոյներու եւ երանգներու զանազա-
նութիւն մըն է, եւ մարդ պէտք է սեւեռի
ամփոփուելու համար մարդկային հանճարի
մէկ կամ միւս արտադրութեան առջեւ:

Պաշչիոյ Փինթելլի 1481ին արդէն
աւարտած էր մատրան շինութիւնը, տա-
լով անոր հին քրիստոնեայ տաճարի ձեւը.
բայց կարելի չէր ճիշտ վերածնունդի այդ
դարուն ամբողջական գործ մը նկատել
միայն ճարտարապետի գործը. Սիքստոս
Դ զարդարելու համար իր մատուռը փու-
թաց կանչել գլխաւորապէս Փլորենտացի
Սանտորոյ Պոթթիլլի, Տոմենիքոյ Կիր-
լանտայիոյ, Քոդիմոյ Ռոսսելլի, Լուքա
Սինիորելլի, Փիլիթոյ Փերուզինոյ եւ նման
վարպետներ, որոնք յանձն առին կենդա-
վարպետներ, որոնք յանձն առին 12 մա-
նացնել որմերը՝ բաժնելով զայն 12 մա-
սերու, ներկայացնելու համար հոն Հին եւ
Նոր Կտակարանի յարադիր պատկերներ:
Նոր Կտակարանի յարադիր պատկերներ էր
Բայց Ս. Քահանայապետը անհամբեր էր
օր առաջ վերջացնելու գործը. Ժամանակի
օր առաջ ստեղծեց օղնականներու հար-
կը, որով իւրաքանչիւր վարպետ, զիմեց

աջակիցներու օղնութեան. այսպէս Փե-
րուզինոյ կանչեց Տօն Պարթոլոմէոյ տելլա
Կաթթա (Փիլի Անթոնիոյ Տէր), Անտրէա
Տ'Ասսիլի, եւ Փինթուրիքիոյ նկարիչնե-
րը. Տոմենիքոյ Կիրլանտայիոյ՝ զիմեց իր
Դաւիթ եղբոր եւ Յրա Տիամանդէի. Քո-
դիմոյ Ռոսսելլի ունեցաւ Փիլի տի Քոդի-
մոյ, իսկ Պոթթիլլի՝ Ֆիլիպիոյ Լիփիլի:

Ժամանակի վարպետներու այս խումբէն
ունեցանք մուտքի երկու կողմերը դէպի
հանդիպակաց կեդրոնական պատը երկա-
րող շարք մը նկարներ ուր իւրաքանչիւր
վարպետ դրեր է իր անձնական կնիքը, իսկ
զործակցեր, ձեւափոխեր, կամ աղբեր է
Փերուզինի իր եթերային դիմադիմերով,
Պոթթիլլի լեցուն եւ առնական տիպար-
ներով, Կիրլանտայիոյ իր ձեռքի ճարտա-
րութեամբ եւ դիւրասահ վրձինով, Սինիո-
րուլլի, Ռոսսելլի իրենց շարադրութեան դօ-
րութեամբ:

Բայց այս բոլորը երկշտ ու խոնարհ
երեւոյթ մը կ'առնեն յարադրուած Միքե-
լանճելլոյ տիպարներուն քով: Եւ իրօք
հազիւ ներս մտած կը պարզուի ճակատի
որմին բոլոր լայնքովն ու բարձրութեամբ
մեծ վարպետին վերջին դատաստանը.
բարձրացուցէք աչքերնիդ ու առաստաղը
լի է հարիւրաւոր տիպարներով, ամէնքն
ալ կենդանի, ամէնքն ալ խօսուն, տիտա-
նեան: Այդ Տիտաններն են որ աշխար-
հահռչակ ըրած են Սիքստեան մատուռի
համբաւը, եւ իրաւ որ մարդ կարծես
կ'ախոսոյ թէ ինչո՞ւ այդչափ հրաշա-

լիքներ խճողուած են իրարու մօտ. մին կարծես նսեմացնելով միւսին փայլը, եւ այն՝ այնպիսի դիրքի մը վրայ... Արդէն Միքէլանճելոյ իսկ վախցած՝ չունէր Ծիրենցէ առաւ, երբ առաջին անգամ լսեց Յուլիոս Բ պապէն (1506) այդ մատրան առաստաղը նկարելու առաջարկը։ Աւելորդ անցան Պապին խոստումնալից կամ սպառնալիքն կոչերը։ Միքէլանճելոյ Պոլոնիայի մէջ միայն ներկայացաւ Պապին, ու հոն հաշտուեցան։ 1508ին նորէն Հռոմ կանչուելով, թէպէտ ամէն քար շարժեց վրայէն նետելու համար այդ ծանրութիւնը - Վարպետը կը կարծէր թէ Յուլիոս Բ իրեն կ'ընէր այդ առաջարկը դրդուած իր հակառակորդներէն - վերջապէս ստիպուեցաւ տեղիք տալ։

Թէպէտ բոնի ստանձնած՝ սակայն շուտով վառեցաւ իր մէջ խանդը. նկարելի տեղին ընդարձակութիւնը, որ նախ յոգնութեան մը տաղտուկը կը ներկայացնէր իրեն, յանկարծ փոխուեցաւ. այդչափ ընդարձակութեան մէջ պիտի կարենար ուղածին պէս դասաւորել իր մտքին տիպարները. ու Վարպետը որ գործին ծանրութեան համար իբր օգնական կանչեր էր Փլորենտացի ծանօթ վրձիններ, մեկուսացուց զանոնք անձամբ նուիրուելու այդ գործին։ 1508ի դարունէն սկսելով, մինչեւ 1512 Հոկտեմբեր 31, չորս տարիներու տաժանագին աշխատութեամբ, պատկերացուց «Քրիստոսի գալուստը պատրաստող հին աշխարհի քերթուածը»։ ստեղծումը, առաջին մեղքը, ջրհեղեղը, իրենց յարակից պատմութիւններով, յետոյ փրկագործութեան գուշակումը յանձին մարդարէներու եւ սիրելիաներու, Դաւթի ցեղէն Մեսիայի սպասումը՝ ներկայացած անոր նախնիքներու շարքին մէջ։

Բոլոր այս պատկերները որոնք կը ներկայացնէին մարդկութեան ակնկալութիւնը Քրիստոսի գալուստեան՝ պիտի պատկերէին

30 տարի յետոյ (1534-1541) բոլոր մարդարէութիւններու լրումով, Վերջին դատաստանով։ Միքէլանճելոյ համոզեց Պօղոս Գ պապը, որ ջնջել տայ դիմացի որմին վրայի Փերուճինոյի երեք նկարները, փակէ պատուհանները, ու այդ որմին վրայ թանձրացուց իր մտքին եւ հոգւոյն յղացումին այդ գլուխ գործոցը։ Երբ 1541ին կատարուեցաւ մատրան բացումը հիացողներու խումբին մէջ կար նաեւ Ռափայէլ Սանցիոյ՝ շնորհքի Վարպետը։ Միքէլանճելոյ 66 տարեկան էր երբ աւարտեց Վերջին դատաստանը։ Այս ամէնը քրիստոնեաներու մտքին ծանօթ գաղափարներ ու անձնաւորութիւններ էին. նորութիւնը՝ բացի սքանչելի շարադրութենէ եւ մեծութենէ որ պատկառելի կ'ընէ, կը կայանայ այդ ոգւոյն ու ձեւին մէջ գորանոնք ընդունեցան մեծ Վարպետէն։

Եթէ այսօր այդ գործը չի ներկայանար մեզի իր նախկին բոլոր չքեղութեան մէջ վասն զի խունկի եւ մոմերու ծուխը ըստ ըստ են անկէ մասեր մը, բայց այնուհանդերձ կը մնայ մարդկային արտագրութեան հրաշակերտ մը։

Կ'արժէ հոս շեշտել քրիստոնեայ այդ գլուխ գործոցները կերտողներու եւ անոնց ներշնչողներու միակ գերագոյն գաղափարականը. Քրիստոս՝ որ սպասուած է, Քրիստոս՝ որ անձամբ երկրիս վրայ կատարած է իր առաքելութիւնը, Քրիստոս՝ որ պիտի դատէ, եւ Քրիստոս որ այսօր կենդանի է դեռ իր Եկեղեցւոյն մէջ եւ կը գործէ իր փոխանորդին ու իր պաշտօնաներու միջոցով ու անոնցմէ անբաժան. այդ բոլորը, անցեալն ու ապագան, մըթնոլորտն է որուն մէջ կը գործէ Եկեղեցին։

Այդ մթնոլորտին մէջն է որ ներկայացաւ Հայ Եկեղեցին ալ իր Հայրապետով ու եկեղեցական բոլոր նուիրապետութեամբ, իրեն եկեղանի մէկ մասը այդ ամբողջութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԷՆ

Ս Ե Ի Ա Ն
Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ր Ա Ն Բ Տ Ա Ր Ի

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Հ. Թ. ԹՈՄԱՃԱՆ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ՏԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅԲ

Յ. ՓԱՓԻՆԻ

ԶԱՐԶԱՐԱՆՔԻ
Վ ԿԱՆԵՐԸ

Դիմել

Imprimerie Arménienne

VENISE